

УДК: 159.95

©, 2009 р.

Н.П. Сергієнко, О. В. Шаталова

Університет цивільного
захисту України, м. Харків

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СПРЯМОВАНOSTІ ОСОБИСТОСТІ ПРАЦІВНИКІВ МНС

В статті розглянуто особливості формування спрямованості особистості працівників МНС

Ключові слова', працівників МНС, спрямованість, формування.

Н.П. Сергієнко, О.В. Шаталова

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ НАПРАВЛЕННОСТИ ЛИЧНОСТИ РАБОТНИКОВ МЧС

В статье рассматриваются особенности формирования направленности личности работников МЧС.

Ключевые слова', работник МЧС, направленность, формируются.

N.P.Sergienko, O.V.Shatalov

FEATURES OF FORMATION OF THE ORIENTATION OF THE PERSON OF WORKERS OF THE MES

This article describes features of the formation direction of the individual employees of emergency situations.

Keywords', employee MES, direction, formation.

Актуальність проблеми. Сьогодні питання про спрямованість особистості, її потребах, мотивах, інтересах неадекватно ставиться на перше місце. Насамперед, сам термін «направленість» використовується далеко не всіма психологами. Ос новоположник феноменологічного напрямку в психології К. Роджерс вважає, що направленість - це сукупність поведінкових, емоційних, цілісно-орієнтованих компонентів, які забезпечують високий рівень розвитку психофізіологічного, духовного, естетичного. Саме емоційна підструктура направленості розглядається К. Роджерсом як важливий компоненте цілісної системи розвитку особистості.

Поняття направленості у сучасній психології не має чіткого і кінцевого визначення. Направленість визначається різними авторами, як «ієрархія потреби і інтересів» [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Поняття направленості у сучасній психології не має чіткого і кінцевого визначення. Направленість визначається різними авторами, як «ієрархія потреби і

інтересів» (С.Л. Рубінштейн), «особистісний сенс» (О. М. Леонтьєва); спосіб прояву установки як «цілісного стану суб'єкта», його цілісної спрямованості на певну сторону, на певну активність, схильність, готовність до вдосконалювання діяльності, направленої на задоволення актуальної потреби (Д.М. Узнадзе); «синтетична й динамічна єдність суб'єкта, свідоме відношення людини до середовища й до самого себе» (В.М. М'ясищев); соціально обумовлений «вищий рівень особистості» який включає бажання, інтереси, прагнення, ідеали, переконання, світогляд (К.К. Платонов); «системообразуюче властивість особистості, що визначає її психологічний склад» у якому виражається цілі, в ім'я яких діє особистість, її мотиви, її суб'єктивні відносини до різних сторін дійсності, вся система її характеристик (Б.Ф. Ломів); «внутрішня позиція особистості» як стійко домінуюча система, у якій основні, провідні мотиви, підкоряючи себе всі інші, визначають будову мотиваційної сфери людини (Л.І. Божович); єдиний «механізм мотивації, що забезпечує доцільне керування поведінкою особистості, його саморегуляцію» (О. Ядов); виступає акцентуючим й ініціюючим початком певної діяльності й у той же час формується через діяльність у соціумі, колективі, групі [2].

Таким чином, дослідження в області психології спрямованості відрізняються надмірною розмаїтістю авторських підходів практично по всіх базових питаннях: походження й джерела активності людини, способи структурування, характер надава ного впливу, повнота охоплення подій, виконуваних функцій та ін.

Виклад основного матеріалу. Спрямованість особистості - це сукупність стійких мотивів, поглядів, переконань, потреб і устремлінь, що орієнтують людини на певну поведінку й діяльність, досягнення щодо складних життєвих цілей [3]. Спрямованість завжди соціально обумовлена й формується в онтогенезі в процесі навчання й виховання, виступає як властивість особистості, що проявляється у світоглядній, професійній спрямованості, у діяльності, пов'язаній з особистим захопленням, заняттям чим-небудь у вільний від основної діяльності час (наприклад, образотворчою творчістю, фізичними вправами, риболовлею, спортом і ін.).

У всіх цих видах людської активності спрямованість проявляється в особливостях інтересів особистості: цілях, які ставить перед собою людина, потребах, пристрастях і установках, здійснюваних у потягах, бажаннях, схильностях, ідеалах і ін. [2]:

- *потяг* - недостатньо повне усвідомлене прагнення до досягнення чого-небудь. Нерідко в основі потяга лежать біологічні погребі індивіда;
- *схильність* - прояв потребово-мотиваційної сфери особистості, що виражається в емоційній перевазі того або іншого виду

діяльності або цінності;

- *ідеал* (від греч. ідея, прототип) - образ, що є втіленням досконалості й зразком вищої мети в прагненнях індивіда. Ідеалом може бути особистість вченого, письменника, спортсмена, політика, а також морфологічні характеристики конкретної людини або риси його особистості; *світогляд* - система поглядів і подань про світ, на відношення людини до суспільства, природи, самого себе. Світогляд кожної людини визначається його суспільним буттям і оцінюється в порівняльному зіставленні моральних поглядів і ідеологічних поглядів, прийнятих у суспільстві.
- Сполучення мислення й волі, що проявляються в поведінці й діях людини, приводить до переходу світогляду в переконання:
- *переконання* - вища форма спрямованості особистості, що проявляється в усвідомленій потребі діяти у відповідь пості зі своїми ціннісними орієнтаціями на тлі емоційних переживань і вольових устремлень,
- *установка* - готовність індивіда до певної діяльності, що актуалізується в ситуації, що створилася. Вона проявляється в стійкій схильності до певного сприйняття, осмисленню й поведінці індивіда. Установка виражає позицію людини, його погляди, ціннісні орієнтації стосовно різних фактів побуту, громадського життя й професійної діяльності. Вона може бути позитивною, негативною або нейтральною. При позитивній установці явища, події й властивості предметів сприймаються доброзичливо й з довірою. При негативній - ці ж ознаки сприймаються перекручено, з недовірою або як далекі, шкідливі й неприйнятні для даної людини.

Установка врівноважує особистість із середовищем, а знання нею змісту цих впливів дозволяє з певним ступенем вірогідності прогнозувати поведінку у відповідних ситуаціях;

- *позиція* - стійка система відносин людини до певних сторін дійсності, що проявляється у відповідній поведінці. Вона містить у собі сукупність мотивів, потреб, поглядів і установок, якими індивід керується у своїх діях. У систему факторів, що визначають конкретну позицію людини, включаються також його домагання на певне положення в соціальній і професійній ієрархії ролей і ступінь його задоволення в цій системі відносин;

ціль - бажаний і уявлений результат, конкретної діяльності людини або групи людей. Вона може бути близькою,

ситуаційною або віддаленою, суспільно коштовною або шкідливою, альтруїстичною або егоїстичною. Особистість або група людей ставлять перед собою ціль на основі потреб, інтересів і можливостей її досягнення.

У цілепокладанні важливу роль грають інформація про стан питання, розумові процеси, емоційний стан і мотиви передбачуваної активності. Цілі поведінки складається із системи дій, спрямованих на досягнення передбачуваного результату. Спрямоваість формується в онтогенезі, у і процесі навчання й виховання молодих людей, при підготовці їх до життя, професійній й суспільно корисній діяльності, служінню своїй батьківщині. Тут важливо, щоб підростаюче покоління засвоїло, що їх особисте, сімейне благополуччя, досягнення в різних сферах діяльності й соціальний статус взаємозалежні охоче до служіння своєму народові й державі, у якому вони живуть.

Виділяють три основних види спрямованості особистості: особисту, колективістичну й ділову [1]. Особиста спрямованість створюється перевагою мотивів власного благополуччя, прагненням до особистої першості, престижу. Така людина найчастіше буває, зайнята самим собою, своїми почуттями й переживаннями й мало реагує, на потребі навколишніх його людей: ігнорує інтереси співробітників або роботу, що повинен виконувати. У роботі бачить, насамперед, можливість задовольнити свої домагання поза залежністю від інтересів інших співробітників

Спрямованість на взаємні дії має місце тоді, коли вчинки людини визначається потребою в спілкуванні, прагненням підтримувати гарні відносини з товаришами по роботі, навчанню. Така людина виявляє цікавість до спільної діяльності, хоча може й не сприяти успішному виконанню завдання, нерідко його дії навіть ускладнюють виконання групового завдання і його фактична допомога може бути мінімальною.

Ділова спрямованість відбиває перевагу мотивів породжуваних самою діяльністю, захоплення процесом діяльності, безкорисливе прагнення до пізнання, оволодіння новими навичками й уміннями. Звичайно така людина прагне до співробітництва й намагається найбільшої продуктивності групи, а тому намагається довести точку зору, що вважає корисною для виконання поставленого завдання. Установлено що особи зі спрямованістю на себе мають такі риси характеру [2]: вони більше зайняті собою й своїми почуттями, проблемами: роблять необґрунтовані й поспішні висновки й припущення про інших людей, також поведуться в дискусіях; намагаються нав'язати свою волю групі; навколишні в їхній присутності не почувають себе вільно. Люди зі спрямованістю на взаємні дії уникають прямого рішення проблеми, уступають місця групі, не висловлюють оригінальних ідей і не легко зрозуміти, що така

людина хоче виразити, не приймають на себе керівництво, коли мова йде про вибір завдань. Люди з діловою спрямованістю допомагають окремим членам групи виражати свої думки, підтримують групу, щоб вона досягла поставленої мети, легко й доступно викладають свої думки й міркування, беруть у свої руки керівництво, коли мова йде про вибір завдання, не ухиляються від безпосереднього рішення проблеми. Варто відзначити, що основним змістом спрямованості особистості є мотиваційна діяльність тому що провідною рушійною силою при досягненні яких-небудь цілей, є мотив. Завдяки мотиву, людина визначає й конкретизує свої майбутні перспективи, ставить перед собою життєві цілі й визначає на що вона розраховує.

Підвищення ефективності і діяльності працівників пожежної охорони потребує вирішення практично важливих задач, направлених на досягнення високого рівня працездатності, збереження здоров'я на основі вдосконалення психологічно-го відбору кандидатів на службу до пожежної охорони.

Психологічні розходження між людьми можуть бути настільки значними, що деякі працівники, не дивлячись на здоров'я та активне прагнення оволодіти діяльністю, фактично не можуть досягнути необхідного мінімуму професійної майстерності. Досвід показав, що пожежні, які не володіють достатніми здібностями для роботи в пожежній охороні не тільки значно довше інших та значно важче оволодівають цим видом діяльності, але й працюють гірше інших, скоюють помилки- кита прорахунки, та в цілому володіють меншою надійністю в роботі.

Можна назвати ряд особистісних якостей, які виступають як професійно важливі практично для любого виду діяльності. Це відповідальність, самоконтроль, професійна самооцінка, яка є важливим компонентом професійної самосвідомості, емоційна стійкість, ірревожність, ставлення до ризтку, тощо.

Особливий інтерес представляють такі особливості особистості, які здатні регулювати рівень функціонального стану при несенні служби. Частіше всього такою ЯКІСТЮ виступає емоційна стійкість, яка дозволяє пожежному зберігати необхідну фізичну та психічну працездатність в екстремальних умовах.

Емоційна стійкість дозволяє більш ефективно справлятися із стресом, впевнено та холоднокровно застосовувати засвоєні навички, приймати адекватні рішення в обстановці дефіциту часу. Стійкі до стресу особи характеризуються як активні, неімпульсивні, настирливі у подоланні перешкод. Протилежно цьому емоційно нестійкі особи, песимістичні, подразливі, сприймають оточення як вороже, та та мають схильність зациклюватись на подразниках, пов'язаних з небезпекою. Емоційна стійкість може бути обумовлена мотивацією на досягнення

високих показників, а також знаком емоційного переживання, його довжиною та глибиною.

Важливу роль в професійній діяльності грає самооцінка, її неадекватність зменшує надійність роботи в нестандартних умовах. Самооцінка багат о в чому визначає формування інших професійних якостей. Так, схильність до ризику часто породжується не адекватно завищеною самооцінкою.

Професійно важливими для пожежних якостями є також інтроверсія - екстраверсія. (Інтроверсія - це спрямованість уваги на психологічні процеси, які відбуваються в середині особистості, на себе, Екстраверсія - направленість уваги на оточуючу дійсність). Екстраверти в найменшому ступені переживають монотонність роботи, піддаються втомі у порівнянні з інтровертами під час роботи, коли обмежені зовнішні контакти. Професійно важливі психологічні якості - сукупність особистісних, психологічних, психофізіологічних якостей людини, що забезпечують високу ймовірність успішності його професійного становлення та діяльності. Не відповідність індивідуально-психологічних особливостей і ірл цюючої людини вимогам діяльності може проявлят ись ДО ІТК стремальної ситуації, але як правило, проявляє ісья під чаї виникнення вказаної ситуації.

Висновки. Поняття «спрямованість» це сукупність **СТІЙКИХ** мотивів, поглядів, переконань. Спрямованість це властивість особистості, що проявляється у світоглядній, професійній спрямованості, у діяльності, пов'язаній з особистим захопленням, заняттям чим-небудь у вільний від основної діяльності час (наприклад, образотворчим мистецтвом, фізичними вправами, риболовлею, спортом та ін.).

У всіх цих видах людської активності спрямованість проявляється в особливостях інтересів особистості: цілях, які ставить перед собою людина, потребах, пристрастях і установках, здійснюваних у потягах, бажаннях, схильностях, ідеалах та ін.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии - СПб.: Пи тер, 1999. - 720с.
2. Семиченко В.А. Проблемы мотивации поведения и деятельности человека - К.: Миллениум, 2004. - 521 с.